

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-8-120-7>

УДК 811.111

Пазяк А.Р.¹

Національний університет харчових технологій

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація. В даній статті розглянуто значення розвитку навичок критичного мислення в студентів немовних спеціальностей при вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням, розглянуто основні цілі вивчення іноземних мов в вищій школі. Подано визначення критеріїв критичного мислення, розглянуто таксономію Блума в її сучасному варіанті і поділ навичок критичного мислення на вищі та нижчі. Стаття включає певну інформацію про розвиток критичного мислення і вміння творчо застосувати отриману інформацію. Таким чином, аналіз, творчість, активне навчання є в центрі дослідження. Стаття аналізує вплив розвитку критичного мислення на підготовку сучасних спеціалістів, здатних вирішувати нестандартні завдання творчо. Проаналізовано деякі дослідження, проведені українськими вченими. Певну увагу приділено труднощам при дослідженні розвитку критичного мислення (нестача психологічної інформації, застарілі підручники). Також, стаття розглядає поділ форм критичного мислення на вищі (аналіз, оцінка, творчість) і нижчі (запам'ятовування, розуміння, застосування). На нижчих рівнях студенти навчаються розпізнавати, порівнювати, запам'ятовувати інформацію і застосовувати її до вирішення стандартних завдань. На вищих рівнях студенти мають осмислювати, аналізувати, оцінювати інформацію та застосовувати її до вирішення нестандартних і творчих завдань. Розглянуто чотири основні форми знань, необхідні для розвитку критичного мислення. Ними є: фактичні, структурні, процедурні та метакогнітивні. Описані три основні етапи в формуванні критичного мислення (виклик, осмислення, рефлексія), а також основні форми і методи роботи, які застосовуються для розвитку цих навичок. Найбільш розповсюдженими формами роботи над розвитком критичного мислення є: мозковий штурм, дебати, створення блогу або теле/радіопроектів, написання твору або есе. Придільено увагу певним труднощам, які можуть виникнути при формуванні критичного мислення. Нарешті, розглянуто способи і механізми формування критичного мислення в майбутніх робітників готельно-ресторанної сфери на прикладі використання типового підручника.

Ключові слова: критичне мислення, таксономія Блума, мовленнєва компетенція, евокація, вищі і нижчі рівні критичного мислення, соціокультурні проблеми.

Paziak Andrii

National University of Food Technologies

DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING FOR TECHNICAL UNIVERSITY STUDENTS IN THE LESSONS OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

Summary. This article investigates the meaning of critical thinking skills development for the non-philological specialties students while learning English for specific purposes and the main aims of learning English at universities are described. Definitions of critical thinking criteria are described, and Bloom's taxonomy in its modern version is investigated. The article includes some information about development of creative thinking and abilities to thoughtfully apply the knowledge. So analysis, creativity, active studying is in the centre of investigation. The article analyses the influence of critical thinking development on preparing modern specialists in technical sphere, who are able to solve non-standard tasks creatively. Some research, carried on by Ukrainian scientists, is analyzed. Some attention is paid to the difficulties in investigating the problem of critical thinking development (lack of psychological information, the old-fashioned structure of textbooks). In addition, the article describes the division of critical thinking skills into higher (which are remembering, understanding and applying) and lower (analyzing, evaluating, creating). At the lower levels the students are taught to recognize, compare, memorize the information and apply it to solving standard tasks. At the higher levels the students have to comprehend, analyse, evaluate the information and creatively use it for solving non-standard and creative tasks. Four main forms of knowledge, which are necessary for critical thinking development, are shown. They are: factual, conceptual, procedural, metacognitive. Three main stages of critical thinking development are described (which are challenge, apprehension and reflection), as well as main forms and methods of work, which are normally used for development of this knowledge. The most common forms of work on developing critical thinking are: brainstorming, debates, making own blog or TV/radio programme, writing stories and essays. Definite attention is paid to the difficulties and problems, which may appear while critical thinking development. At last, ways and mechanisms of critical thinking development for future employees of hotel and restaurant sphere on the example of the typical textbook usage are investigated.

Keywords: critical thinking, Bloom's taxonomy, speech competence, evocation, higher and lower levels of critical thinking, sociocultural problems.

Постановка проблеми. Розвиток критичного мислення останнім часом відіграє все більшу роль в навчанні. В сучасній освіті важливо не просто засвоїти певну суму знань, а й кри-

тично осмислити інформацію і навчитись творчо і вдумливо використовувати її. Тому критичне мислення, аналіз, творчість, активне навчання стають в центрі уваги сучасної освіти. Довгий

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4848-297x>

час вважалося, що критичне мислення необхідне тільки при вивченні технічних і природничих дисциплін. В гуманітарній сфері запровадження цих технологій вважалося неможливим, в зв'язку з чим виник ряд проблем в дослідженні цих підходів і розробці практичних механізмів реалізації завдань. Але вивчення гуманітарних дисциплін цілком сумісне з розвитком критичного мислення. І навчання іноземних мов за професійним спрямуванням теж вимагає зміни підходів. Запровадження технологій розвитку критичного мислення дозволяє значно підвищити інтерес студентів до навчання, покращити ефективність навчання, розвинути творчі та аналітичні здібності студентів. «Необхідність розвитку критичного мислення була визначена серед основних освітніх цілей у багатьох європейських країнах та США на початку 90-х років ХХ століття. В Україні та інших нових незалежних державах педагогічна технологія розвитку критичного мислення школярів та студентів стала відомою у другій половині 90-х рр. завдяки розробкам американських педагогів Дж. Стіл, К. Мередит, Ч. Темпла, С. Уолтера. Одними з перших вітчизняних популяризаторів ідей критичного мислення були Т. Закидальський, О. Тягло» [1, с. 15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Як вказано вище, одними з перших вітчизняних дослідників критичного мислення були Т. Закидальський та О. Тягло. Крім них цією проблемою активно займалися Виготський Л.С., Лосев А.Ф., Лисенкова С.А., Амонашвілі Ш.О. Серед західних дослідників принципи розвитку критичного мислення ґрунтовно сформульовані в Лорін Андерсон і Девіда Кратвола [4]. Українські дослідники теж приділяли значну увагу цій проблемі. Гришкова Р.О. [3] пристосувала принципи критичного мислення до занять з іноземної мови, розробила практичні методи застосування розвитку технологій критичного мислення. Велике практичне значення мають роботи Дички Н.І. та Павленка О.В. Крім них, проблемою активно займалися Алексюк А., Бондарь В., Підласий І.

Видлення невирішених раніше частин проблеми. Однак, на даний момент проблему застосування методів розвитку критичного мислення не можна вважати остаточно вирішеною. Досі нема єдиної думки щодо визначення критеріїв критичного мислення, практичні механізми розвитку критичного мислення не розроблені в достатній мірі, підручники і методичні рекомендації часто розроблені без врахування вимог до розвитку критичного мислення.

Мета статті. Головна мета даної статті – розглянути таксономію Блума в її сучасному варіанті, виявити ті форми знань, які необхідні для розвитку навичок критичного мислення на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням, розглянути основні форми аудиторної роботи, що сприяють розвитку критичного мислення. Також в статті розглянуті основні етапи формування критичного мислення у відповідності з останніми дослідженнями з теми, а також розглянуті методи і форми роботи над формуванням критичного мислення на прикладі конкретних навчальних матеріалів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток критичного мислення є одним

з найважливіших завдань, які вирішуються на заняттях з іноземної мови. Наряду з формуванням знань, умінь і навичок, в студентів має бути розвинене вміння вживати їх в конкретних ситуаціях, що не є можливим без навичок критичного мислення. «Сучасному соціуму, а отже, і сучасній освіті потрібне виховання вільної творчої особистості, яка володіє навичками якісного мислення. Вміння людини мислити якісно виражається в її творчій та конструктивній діяльності, тому ключовою рисою мислення сучасного члена суспільства є його критичність» [2, с. 65]. Як зазначає Гришкова Р.О. [3, с. 56]: «Навчання англійської мови за професійним спрямуванням у вищій школі реалізується шляхом досягнення таких цілей: практичної – передбачає формування в студентів загальних та професійно орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій (лінгвістичну, соціолінгвістичну і прагматичну) для забезпечення ефективного спілкування в академічному та професійному середовищі; освітньої – зумовлює формування в студентів загальних компетенцій (декларативні знання, уміння й навички, компетенцію існування та вміння вчитися); сприяє розвитку здібностей до самооцінки та здатності до самостійного навчання, що дозволятиме студентам продовжувати навчання в академічному і професійному середовищі після отримання диплома про вищу освіту; пізнавальної – сприяє залученню студентів до таких академічних і квазіпрофесійних видів діяльності, які активізують і далі розвивають увесь спектр їхніх пізнавальних здібностей; розвивальної – через допомогу студентам у формуванні загальних компетенцій задля розвитку їхньої особистої мотивації; зміцнення впевненості студентів як користувачів іноземної мови та їхнього позитивного ставлення до вивчення мови; соціальної – сприяє становленню критичного самоусвідомлення та вміння спілкуватися в міжнародному середовищі; соціокультурної – через досягнення розуміння різнопланових міжнародних соціокультурних проблем для того, щоб діяти належно в культурному розмаїтті професійних та академічних ситуацій». Вирішення цих завдань тісно пов'язане з розвитком критичного мислення.

Згідно з так званою таксономією Блума (Bloom's taxonomy) навички критичного мислення поділяються на нижчі і вищі. До нижчих належать запам'ятовування, розуміння і застосування. Під запам'ятовуванням розуміється вміння запам'ятати, перерахувати, повторити і т. ін. Розуміння включає в себе навички розпізнавання, описання, класифікації, перекладу, інтерпретації. Застосування – це вміння використати знання і навички в новій ситуації, вирішити мовленнєву проблему тощо [4, с. 29].

Вищі навички критичного мислення – це аналіз, оцінювання, творчість. Аналіз включає вміння порівняти, знайти відмінності, поділити на складові частини. Оцінка передбачає вміння винести правильне судження, навести правильні докази, навести аргументи на підтримку своєї думки. Останній щабель – творчість – означає навички створення нового тексту з використанням попередньо отриманих знань, умінь і навичок, вміння розвивати думку і робити нові висновки на осно-

ві вже відомих даних. «Слід зауважити, що процес розв'язування завдання відповідного рівня передбачає залучення навичок мислення усіх попередніх рівнів, тобто при розв'язуванні вправи, яка передбачає аналіз матеріалу, учень обов'язково залучає знання, демонструє розуміння матеріалу, дає оцінку та використовує на практиці» [1, с. 1].

Таким чином, критичне мислення являє собою мислення вищого порядку. Воно передбачає творче використання отриманої інформації, усвідомлене сприйняття власної пізнавальної діяльності та інтелектуальної діяльності оточуючих. З цього випливає, що для формування критичного мислення необхідна робота над розвитком здатності студентів аналізувати отриману інформацію (слайди, тексти, списки слів, схеми, малюнки і т. ін.) з точки зору логіки і особисто отриманих висновків, а потім застосовувати отримані знання як в типових, так і в нестандартних навчальних ситуаціях для вирішення проблем, що стоять перед ними. Також передбачається розвиток уміння ставити нові питання і проблеми, приймати оригінальні самостійні рішення і підтримувати їх самостійно виробленими аргументами. Як зазначають Андерсон і Кратвол [4, с. 29], для формування цих навичок потрібне формування чотирьох видів знань: фактичні, концептуальні, процедурні та метакогнітивні. **Фактичні знання** – це основні інформаційні повідомлення, які має людина. До них належать знання термінології, певних деталей і елементів. **Концептуальні знання** – це знання про зв'язки між частинами системи, а саме: знання класифікацій і категорій, принципів і узагальнень, теорій, моделей та структур. **Процедурні знання** – це знання про те, як виконати певну операцію: до них включені знання алгоритмів, методів та процедур, а також знання критеріїв для визначення, коли застосувати відповідну процедуру. **Метакогнітивні знання** – це знання людини про власні процеси мислення. Це стратегічні знання (способи запам'ятовувати й відтворювати інформаційні дані), знання про пізнавальні задачі та самопізнання.

Основними елементами критичного мислення є наявність проблемної ситуації чи питання, забезпечення можливості самостійно і незалежно працювати над її вирішенням, розвинене вміння застосовувати певні прийоми і методи роботи, а також обов'язкова обґрунтованість та аргументованість висновків. Критичне мислення має відрізнятися від типового, «звичайного» мислення за рядом критеріїв. Якщо для «звичайного» мислення характерна неповнота, то для критичного – повнота і глибинне проникнення в питання. Критичне мислення характеризується конкретністю, в той час як ознакою «звичайного» мислення є невизначеність. Основою критичного мислення є обдумане оціночне судження, а типове мислення часто має в основі здогад. Типове мислення часто носить імпульсивний характер, а критичне мислення має на меті виробити зважене обґрунтоване рішення.

Технологія впровадження критичного мислення включає в себе три загальноприйнятих фази: евокація (виклик), осмислення, рефлексія. На етапі виклику завданням викладача є поставка проблеми, створення у студентів зацікав-

леності в цій проблемі, активізація попередньо здобутих знань, які можуть бути застосовані до вирішення цієї проблеми. «Головним принципом стратегії є те, що вчителем повинні прийматись як правильні, так і не правильні відповіді. Роль вчителя на етапі актуалізації – спрямовувати роботу учнів, виявляти їхні думки та прислухатись до викладених ідей» [5, с. 2]. Типовими методами, які використовуються в цій фазі є прогнозування за ілюстрацією або за заголовком тексту, мозковий штурм. Прогнозування за ілюстрацією – це методичний прийом, коли викладач показує ілюстрацію до теми обговорення і пропонує студентам відповісти на питання: що зображено на ілюстрації? До якої сфери знання це відноситься? Яка тема нашого обговорення? Що Вам відомо з цієї теми? Як Ви можете використати свої знання в обговоренні цієї теми? Прогнозування за заголовком тексту – перед тим, як читати текст, студенти читають тільки заголовок і намагаються спрогнозувати, якій темі він присвячений, які слова та лексичні обороти з цієї теми знайомі студентам, як ця тема пов'язана з їх майбутньою професійною діяльністю. Мозковий штурм – це колективне розв'язання поставленої проблеми. Загалом, він складається з трьох етапів: висунення і збір ідей (це може бути зроблене як індивідуально, так і в груповій роботі), вибір найкращих ідей з списку запропонованих, аналіз всіх аргументів «за» і «проти» і вибір найкращої ідеї. На цьому етапі дуже важливо, щоб студенти почувались вільно, висловлювали думки без страху критики. Викладач має пояснити студентам, що цей етап має дати змогу висловитись всім бажаним, а незгода повинна бути виражена в м'якій і некритичній формі. Створення невимушеної і спокійної атмосфери на занятті сприяє творчому мисленню і здатності генерувати оригінальні ідеї.

Другий етап у формуванні критичного мислення – осмислення. На цьому етапі завданням викладача є розвинути вміння та навички, необхідні для критичного опрацювання отриманої інформації, відділяти суттєве і важливе від другорядного, висувати і обґрунтовувати гіпотези і припущення, узагальнювати матеріал, встановлювати взаємозв'язки і закономірності, робити логічні висновки і знаходити необхідні аргументи для їх обґрунтування. На цьому етапі доцільно використовувати такі завдання, як складання плану тексту, написання summary (стислий виклад основного змісту тексту), створення міні-словника за темою, яка опрацьовується, представлення отриманої інформації в вигляді таблиці або схеми, створення міні-презентації за темою тексту. Для розвитку мовлення дуже підходить вправа «Дебати». Для цього студенти діляться на дві групи: прихильників певної ідеї та її противників. Кожна група готує свої аргументи на підтримку своєї ідеї, далі відбувається колективне обговорення, після чого всі голосують за найбільш правильну на їх думку ідею. Під час виконання вправи студенти не лише практикують діалогічне і монологічне мовлення, але і навчаються культурі ведення дебатів, виробляють вміння з повагою ставитись до протилежної думки.

Заключний, третій етап – це рефлексія. На цьому етапі студенти повинні осмислити новий матеріал, з'ясувати його взаємозв'язок з іншими

сферами знань, зрозуміти його практичну цінність у повсякденному житті або професійній діяльності. Вправи і завдання цього етапу мають сприяти збільшенню словникового запасу, розширенню і поглибленню знань по запропонованій темі, вмінню використовувати різні підходи до висвітлення теми. Тут використовуються списки нової інформації, узагальнюючі схеми і таблиці, рольові ігри з використанням вивченого матеріалу, обговорення конкретних професійних ситуацій, в яких може бути застосований вивчений матеріал. «Вивчення будь-якої теми повинно закінчуватися вправами найвищого рівня, тобто рівнем створення, на якому студенти виконують творчі життєвоорієнтовані завдання, а саме: пишуть статті, коментарі, блоги, готують радіо/телепередачу, складають оповідання, проекти, дизайни, роблять презентації, описують свої винаходи тощо» [6, с. 1].

Розвиток умінь критично мислити цілком можливий в умовах заняття з іноземної мови. Будь-який з видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння, аудіювання) може бути використаний для цього. Розглянемо алгоритм формування критичного мислення на прикладі читання. Цей вид діяльності є надзвичайно важливим для студентів технічних спеціальностей, оскільки саме через читання буде отримуватися більша частина інформації в їх майбутній професійній діяльності. Перед ознайомленням з текстом викладач пропонує прочитати заголовок і спробувати визначити, що є основним змістом тексту і зробити міні-словник слів на цю тему, які студенти знають. Зазвичай, ця робота виконується в групах. Таким чином встановлюється зв'язок між інформацією, яка відома студентам, і тією, яка невідома. Далі відбувається перше читання тексту. Студентам ставиться завдання прочитати текст швидко (можна встановити певний час, за який вони повинні прочитати текст), не звертаючи уваги на незнайомі слова або вирази. Після цього студентам пропонується відповісти на загальні питання на кшталт – опишіть, дайте визначення, пригадайте, розкажіть де, коли, що і т. ін. Після цього відбувається друге читання. При цьому читанні ставиться завдання зрозуміти деталі. При потребі можуть бути перекладені найважливіші місця тексту, або і весь текст. Після цього можуть бути запропоновані питання на розуміння деталей, значення окремих висловів або професійних термінів, наприклад – опишіть своїми словами, поясніть, як ви розумієте, порівняйте, співвіднесіть. Після другого прочитання студентам пропонується вправи, в яких вони повинні використати отримані знання. Перша група вправ – обговорення питань на зразок – де це використовується в реальному житті, чим ця інформація може бути корисна вам, і т. ін. Після цього можуть бути виконані вправи на аналіз – або структури тексту – порядок викладення матеріалу, складові частини, складання плану тексту, або окремих граматичних і лексичних структур – складання схем і формул їх побудови. Далі студенти мають провести оцінку матеріалу тексту. Для цього готуються наступні питання – як ви оцінюєте текст, чи є він цікавим, пізнавальним, інформативним. Останній етап роботи над текстом – творчість. Студентам про-

понується скласти діалог на тему, пов'язану з темою тексту, відповісти на питання на кшталт «а що, якби?», зробити коротку доповідь.

Як бачимо, запропонована структура роботи з текстом цілком відповідає таксономії Блума. На початкових стадіях формуються нижчі навички критичного мислення – запам'ятовування, розуміння, застосування. Завдання до першого читання вимагають простого запам'ятовування матеріалу, після другого читання студенти виконують завдання, що вимагають розуміння; обговорення питань, запропонованих після детального ознайомлення з текстом являє собою вправу на застосування нової інформації. Після цього починається формування вищих навичок критичного мислення – аналіз, оцінка, творчість. Аналіз структури тексту і окремо взятих лексикограматичних одиниць сприяє розвитку навичок аналізу. Обговорення змісту тексту і вироблення власного ставлення до нього – це робота над вмінням давати оцінку. Створення діалогів або доповідей на тему, пов'язану з текстом – це вправа на розвиток творчих здібностей. Дуже добре працюють на цьому етапі рольові ігри. «Поняття «гра» налаштовує студентів на позитивні емоції: сміх, веселощі, спілкування і дружба. Використовуючи цю методику викладач спонукає студентів до задіяння не тільки емоцій, уяви при вирішенні проблеми, а і розумових механізмів. Ця методика допомагає студентам нейтралізувати страх та невпевненість перед вирішення нового завдання, а також сприяє формуванню позитивного ставлення до вивчення іноземної мови» [7, с. 11].

Таким чином, формування критичного мислення не потребує якогось додаткового обладнання чи матеріалів. Навіть звичайний підручник може містити в собі все необхідне для формування критичного мислення. Розглянемо можливі варіанти побудови заняття з розвитком критичного мислення на матеріалі підручника для працівників готельно-ресторанної сфери *Highly Recommended 2* (рівень *intermediate*, Oxford University Press). Тема 25 присвячена особливостям різних культур (*Exploring different cultures*). Метою заняття є – формування знань про особливості різних культур; формування вмінь передавати інформацію від третіх осіб; формування вмінь давати поради і інструкції.

Перше завдання – *Starter* – може бути використане для так званої евокації (виклику). Викладач ділить студентів на пари або групи (в залежності від кількості студентів на занятті) і пропонує обговорити і підготувати відповіді на питання вправи: як вітаються люди у вашій країні? чи вони вклоняються? Потискають руки? Чи допустимий прямий зоровий контакт? про які особливості спілкування в інших культурах вам відомо? Після обговорення в групах викладач пропонує кожній групі поділитися своєю інформацією. Бажано, щоб студенти навели приклади з особистого досвіду спілкування з представниками інших культур. В кінці обговорення викладач ставить питання – чому знання особливостей інших культур так важливо в готельно-ресторанній сфері? На цьому етапі ставиться завдання на заняття (ознайомлення з особливостями різних культур), відбувається активізація попередньо здобутих знань, встановлюється зв'язок з реаль-

ним життям. Одне з основних завдань цього етапу – викликати зацікавлення даною темою.

Наступний етап – прослуховування тексту, в якому п'ятеро представників різних культур розповідають про деякі проблеми, які вони мали в готелях інших країн. Перед початком прослуховування можна запропонувати студентам подивитися на фотографію в підручнику, де працівники готелю вітають гостя з Японії. Можна пояснити студентам, що це фото пов'язане з темою прослуховування і попросити їх визначити тему і спрогнозувати, що вони почують в тексті. Для першого прослуховування студентам пропонується відповісти на питання – що викликало здивування в гостей в кожній ситуації? Після прослуховування студенти порівнюють відповіді в парах, далі – з іншими членами групи. Друге прослуховування направлене на розуміння деталей. Студенти слухають текст і роблять короткі замітки по кожному випадку. Після прослуховування діляться отриманою інформацією в групі. Після другого прослуховування студенти читають п'ять правил поведінки в п'яти різних країнах і з'єднують кожне з цих правил з одним з випадків, про які йшла мова в тексті (reading and matching). Заключна вправа цього етапу – відповісти на питання – як би в цих ситуаціях повели себе вони самі? Питання обговорюється в групах по три-чотири особи, далі студенти діляться інформацією з іншими групами. В завданнях цього етапу відбувається формування критичного мислення нижнього розряду – запам'ятовування, розуміння, застосування. В фінальному обговоренні присутні елементи критичного мислення вищого розряду – аналіз і оцінка.

Наступний, третій етап заняття – аналіз граматичних явищ, які зустрічались в тексті (reporting verbs). Аналіз відбувається за схемою meaning – form – pronunciation (значення – форма – вимова). Спочатку студенти слухають текст ще раз і вставляють пропущені дієслова в речення. Після виконання завдання з'ясовується значення незнайомих дієслів. Далі студенти самостійно ознайомлюються з таблицею в підручнику, яка відображає різні форми вживання дієслів offer, refuse, warn, advise, ask, assure, apologize, blame (деякі з них вживаються з повним інфінітивом, інші – з герундієм, деякі – з об'єктом і неповним інфінітивом). Далі студентам пропонується сформулювати правила вживання цих дієслів (форма вживання). Після цього відбувається робота над вимовою – студенти хором повторюють за викладачем дієслова (drilling). Далі виконуються вправи з підручника, в яких формується вміння студентів вживати вищезначені конструкції. В кінці викладач пропонує студентам відповісти на питання – навіщо ми вивчаємо цей матеріал? як ви можете застосувати його в реальному житті? Як бачимо, на третьому етапі заняття

формується як нижчі форми критичного мислення (запам'ятовування, розуміння, застосування), так і деякі вищі (аналіз, оцінка).

Четвертий етап заняття – прослуховування тексту, в якому молодий співробітник готелю отримує інструкції щодо поведінки з іноземними гостями. Під час першого прослуховування студенти мають вирішити, чи є твердження, подані в підручнику, правдивими. Під час другого прослуховування студентам пропонується виписати граматичні структури, які досвідчений співробітник готелю вживає для надання інструкцій і описання правил поведінки. Проаналізувавши виписані зразки мовлення, студенти переходять до заключної вправи цього етапу – рольова гра. В цій грі студенти працюють в парах. Один має роль інструктора, інший – молодого співробітника. Інструктор розповідає про основні правила поведінки з іноземцями, молодий співробітник має задавати питання. Цей етап, як і попередній, спрямований на розвиток умінь запам'ятовувати, розуміти, застосовувати, аналізувати, але також містить елементи творчості (рольова гра).

П'ятий, останній етап заняття полягає в складанні студентами інструкції для іноземців з приводу поведінки в готелях, офісах і магазинах України. На цьому етапі від студентів очікується використання знань, отриманих під час заняття, а також особистого досвіду. Цей етап сфокусований на розвитку творчих здібностей студентів, що являє собою вищий щабель критичного мислення.

Як бачимо, структура заняття передбачає рух від простих форм критичного мислення до більш складних, а не останньому етапі заняття формуються навіть навички творчого використання отриманих знань.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що розвиток критичного мислення є одним з основних завдань сучасної освіти, з огляду на політичну та економічну ситуацію. Сучасний спеціаліст повинен оволодіти не тільки формальними знаннями з дисципліни, але й творчими здібностями, вмінням застосовувати знання в нестандартній ситуації, мислити широко і творчо. В умовах заняття з іноземної мови за професійним спрямуванням є всі можливості для розвитку критичного мислення. Згідно з таксономією Блума, навички критичного мислення поділяються на вищі (аналіз, оцінка, творчість) та нижчі (запам'ятовування, розуміння, застосування). Формування навичок критичного мислення іде від нижчих до вищих, від простого до складного. В формуванні критичного мислення присутні три етапи – евокація (виклик), осмислення, рефлексія. Всі ці підходи можна реалізувати при вивченні іноземних мов за професійним спрямуванням, використовуючи наявні джерела.

Список літератури:

1. Халімон І.Й., Шевченко С.І. Таксономія Блума та її застосування на заняттях з країнознавства. Національний університет «Острозька академія». 2015. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/taksonomiya-bluma-ta-yiyi-zastosuvannya-n/> (дата звернення: 19.06.2023).
2. Кучера О.Ю., Суродейкіна Т.В. Використання таксономії Блума у процесі розвитку критичного мислення на уроках англійської мови в старшій школі. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 42. Т. 2. С. 65. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v42/part_2/19.pdf (дата звернення: 19.06.2023).
3. Гришкова Р.О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв, 2015. URL: <http://surl.li/kwiwp> (дата звернення: 30.06.2023).

4. Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl. A taxonomy for learning, teaching and assessing. Longman, 2001. P. 29. URL: <https://www.uky.edu/~rsand1/china2018/texts/Anderson-Krathwohl%20-%20A%20taxonomy%20for%20learning%20teaching%20and%20assessing.pdf> (дата звернення: 19.06.2023).
5. Гембарук А.С., Бовгиря О.О. Розвиток критичного мислення учнів на уроках іноземної мови. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/9351/1/Gembaruk_Bovgyrya_Rozvytok_krytychnogo_myslennya_na_urokah_inozemnoyi_movy.pdf (дата звернення: 30.06.2023).
6. Дичка Н.І., Павленко О.В. Таксономія Б. Блума в навчанні англійської мови професійного спілкування в XXI столітті. URL: [http://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/dychka-pavlenko_%20taksonomiya\(1\).pdf](http://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/dychka-pavlenko_%20taksonomiya(1).pdf) (дата звернення: 30.06.2023).
7. Білінський Д.Ю. Формування критичного мислення студентів немовних спеціальностей. Викладання іноземних мов для студентів немовних спеціальностей : Матеріали II науково-практичного вебінару 2 грудня 2015 р. Житомир, 2015. Ст. 10. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/42975964.pdf> (дата звернення: 30.06.2023).

References:

1. Khalimon I.Y., Shevchenko S.I. (2015) *Taxonomia Bluma ta ii zastosuvannia na zaniattiah z kraïnoznavstva* [Bloom's taxonomy and its application in the lessons of regional studies]. National university "Ostrozka akademiya". Available at: <https://naub.oa.edu.ua/2015/taksonomiya-bluma-ta-yiyi-zastosuvannya-n/> (accessed June 19, 2023).
2. Kuchera O.U., Surodeikina T.V. (2019) Vykorystannia taxonomiyi Blooma u procesi rozvytku krytychnoho myslennia na urokah angliyskoyi movy v starshiy shkoli [The use of Bloom's taxonomy in the process of crytical thinking in the lessons of English in high school]. *Naukovyi visnyk mizhnarodnogo gumanitarnogo universytetu – Scientific bulletin of international humanitarian university*, no. 42, vol. 2, p. 65. Available at: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v42/part_2/19.pdf (accessed June 19, 2023).
3. Grishkova R.O. (2015) *Metodyka navchannia angliyskoyi movy za profesiynym spriamuvanniam studentiv nefilologichnyh spetsialnostey. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchih navchalnyh zakladiv* [Methodology of teaching English for specific needs for the students of non-philological specialities. Studying textbook for the university students]. Mykolayiv. Available at: <http://surl.li/kwiwp> (accessed June 30, 2023).
4. Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl (2001) A taxonomy for learning, teaching and assessing. Longman, p. 29. Available at: <https://www.uky.edu/~rsand1/china2018/texts/Anderson-Krathwohl%20-%20A%20taxonomy%20for%20learning%20teaching%20and%20assessing.pdf> (accessed June 19, 2023).
5. Gembaruk A.S., Bovhyria O.O. (2015) *Rozvytok krytychnoho myslennia uchniv na urokah inozemnoyi movy* [Students crytical thinking development in the lessons of foreign language]. Available at: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/9351/1/Gembaruk_Bovgyrya_Rozvytok_krytychnogo_myslennya_na_urokah_inozemnoyi_movy.pdf (accessed June 30, 2023).
6. Dychka N.I., Pavlenko O.V. (2015) *Taxonomiya B. Blooma v navchanni angliyskoyi movy profesiynoho spriamuvannia v XXI stolitti* [B. Bloom's taxonomy in teaching English for specific purposes in XXI century]. Available at: [http://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/dychka-pavlenko_%20taksonomiya\(1\).pdf](http://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/dychka-pavlenko_%20taksonomiya(1).pdf) (accessed June 30, 2023).
7. Bilinskiy D.U. (2015) *Formuvannia krytychnoho myslennia studentiv nemovnyh spetsialnostey* [Formation of critical thinking of the students of non-philological specialities]. *Vykkladannia inozemnykh mov for non-philological students: Materialy II naukovo-praktychnoho vebinaru 2015* (Zhytomyr, December 2, 2015). Zhytomyr. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/42975964.pdf> (accessed June 30, 2023).